

EGALITATEA ARMELOR ȘI CONTRADICTORIALITATEA – EXIGENȚĂ A PRINCIPIULUI EGALITĂȚII DE DREPT ÎN CALITATE DE PRINCIPIU AL RĂSPUNDERII JURIDICE

Adelina FLOREA,
doctorandă

SUMMARY

In the jurisprudence of the Strasbourg Court the principle of equality of arms is regarded as a fundamental one which finds application in both civil and penal cases, being at the same time an essential component of the notion of right to a fair trial. Furthermore the dispositions found in the art. 6 parag. 3 letter d) of the European Convention of Human Rights does not represent anything less than the punctual expression of the larger concept of equality of arms. The Republic of Moldova's legislation also contains the expression of this principle. The last one represents a must of principle of equality when we consider it an important element of the normative construction of juridical liability.

REZUMAT

În jurisprudența Curții de la Strasbourg principiul egalității armelor și al contradictorialității este unul fundamental atât pentru cauzele civile, cât și pentru cele penale. Acesta constituie în același timp și un element important al dreptului la un proces echitabil, ceea ce este reprezentat în prezentul articol. În plus, dispoziția art. 6 alin. (3) lit. d) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu este altceva decât o expresie a conceptului egalității de arme. Și legislația autohtonă consfințește acest principiu, care, la rândul său, este o exigență a principiului egalității de drept la includerea lui în construcția normativă de drept a răspunderii juridice. Aceste idei sînt reflectate în articolul de mai jos.

Din secolul al XX-lea principiile generale ale dreptului au fost invocate tot mai des și actualmente se poate afirma că ele fac parte din cultura juridică europeană. În statele-membre ale UE protecția drepturilor persoanelor prin aplicarea principiilor generale a parcurs o cale spectaculoasă, drepturile fiind protejate nu numai de instanțele judiciare obișnuite, ci și de organul de control al constituționalității legilor, cu toate că există o diferență de procedură [1, p. 61-66].

Astfel, principiul egalității de drept, pe bună dreptate, își regăsește expresia legală și faptică în societatea contemporană. Expresia cea mai succintă a principiului egalității sînt următoarele reguli: în situații similare – reguli similare, în situații diferite – reguli

diferite, iar excepțiile ce conțin distincții sociale nu pot fi fondate decât pe utilitate comună. Totuși, interesul general poate limita principiul egalității, ca interes general fiind calificate de către Consiliul Constituțional Francez următoarele: lupta contra fraudei fiscale, a evaziunii fiscale; lupta contra consumului de alcool, încurajarea mobilității geografice a francezilor, diversificarea modalităților de recrutare în funcții politice înalte; respectul autorității lucrului judecat; diversificarea structurilor instituțiilor publice de îngrijire și asistență socială; necesități legate de condițiile de exploatare a unei opere de artă [2, p. 126-132].

În cele ce urmează vom face câteva referiri la una dintre exigențele principiului egalității de drept atunci cînd îl includem în con-

strucția normativă de drept a răspunderii juridice, cu reținerea unor reglementări interne și europene. Astfel, potrivit art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului [3], “orice acuzat are, în special, dreptul să audieze sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării”. S-a arătat că dispozițiile menționate în rîndurile de mai sus grupează, de fapt, trei elemente [15, p. 158]: 1) dreptul acuzatului de a adresa întrebări martorilor acuzării; 2) dreptul acuzatului de a obține citarea și interogarea martorilor apărării; 3) egalitatea de tratament între acuzare și apărare în ceea ce privește citarea și interogarea martorilor. Se poate observa că art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenție se

referă atât la martorii acuzării, cât și la martorii apărării, în această privință fiind exprimată exigența citării și audierii acestor două categorii de martori “în aceleași condiții”, pentru a fi asigurat astfel echilibrul procesual între acuzare și apărare, condiție indispensabilă realizării unui proces echitabil [19, p. 243]. Cu alte cuvinte, textul analizat nu este altceva decât o expresie punctuală a conceptului mai larg de *egalitate a armelor*, urmînd ca în analiza conținutului său instanța europeană să-l interpreteze ca atare [4, p. 373].

Acest principiu trebuie să fie respectat în aceleași condiții atât în statele-membre care au optat pentru un sistem de drept de tip anglo-saxon, cât și în statele-membre în care se aplică sistemul de drept de tip romano-germanic. Trebuie menționat că principiul egalității armelor este în strînsă legătură cu noțiunea de drept la un proces echitabil, consacrat prin art. 6 par. 1 din Convenție [1]. Curtea de la Strasbourg a subliniat că principiul egalității armelor este doar o componentă a noțiunii generale de drept la un proces echitabil [6, p. 112]. În cadrul art. 6 din Convenție nu găsim o definiție a noțiunii de “proces echitabil”, iar par. 3 al acestui articol reglementează anumite “drepturi minime”, care pot fi calificate ca fiind elemente fundamentale ale noțiunii de “proces echitabil”, și, totodată, completează gama drepturilor înscrise în art. 6 par. 1 din Convenție [7, p. 272-273].

Din aceste considerente, în soluționarea cererilor formulate pe

baza par. 3, Curtea de la Strasbourg a avut în vedere și dispozițiile cuprinse în par. 1 art. 6 din Convenție [8, p. 370]. Mai mult, în ipoteza în care Curtea constată că drepturile reclamantului garantate de par. 3 nu au fost încălcate, are obligația de a analiza, în continuare, dacă au fost respectate și drepturile cuprinse în par. 1. În aprecierea unei eventuale încălcări a Convenției, se impune ca organul supranațional să facă o analiză atentă, raportată la întregul proces penal, și nu la o anumită fază a acestuia, deoarece un act efectuat într-un anumit moment al procesului poate avea relevanță în această privință doar în ipoteza în care are aptitudinea de a submina în sine caracterul echitabil al procesului penal [9].

La modul general, forma jurisdicțională a răspunderii juridice egalează toate subiectele raporturilor juridice de răspundere în fața legii procesuale. Aceasta stabilește statutul juridic individual al subiectelor implicate prin metode identice și în corespundere cu caracterele personalității fiecăruia, cu specificul faptei ilicite comise și consecințele acesteia. Anume acest lucru și explică specificul formei jurisdicționale care, din punctul de vedere al reflectării principiului egalității de drept, se manifestă prin stabilirea dreptului fiecăruia la forma procesuală de apărare și restabilire a drepturilor încălcate, precum și în asigurarea în mod egal a exercitării acestui drept prin stabilirea obligațiilor procesuale ale organelor competente. În acest context, menționăm

că CPC RM stipulează că: „Orice persoană interesată este în drept să se adreseze în instanță judecătorească, în modul stabilit de lege, pentru a-și apăra drepturile încălcate sau contestate, libertățile și interesele legitime. Nici unei persoane nu i se poate refuza apărarea judiciară din motiv de inexistență a legislației, de imperfecțiune, coliziune sau obscuritate a legislației în vigoare” [16, al. (1) și (2) art. 5]. De fapt este vorba de liberul acces la justiție, care este garantat de Stat prin crearea de condiții egale în vederea adresării în instanța de judecată pentru apărarea intereselor și drepturilor lezate.

După cum am menționat anterior, egalitatea părților în drepturile procedurale este garantată prin lege și se asigură de către instanță prin crearea posibilităților egale, suficiente și adecvate de folosire a tuturor mijloacelor procedurale pentru susținerea poziției asupra circumstanțelor de fapt și de drept, astfel încît nici una dintre părți să nu fie defavorizată în raport cu cealaltă [16, al. (4) art. 26].

Conform principiului liberului acces la justiție, orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime în exercitarea dreptului său la un proces echitabil, iar accesul la justiție nu poate fi îngrădit. Codul de procedură civilă român, în cuprinsul dispozițiilor sale, dă eficiență acestui principiu, prevăzînd posibilitatea instanței de judecată de a încuviința, la cerere, asistență judiciară pentru persoanele a căror situație materială precară nu le permite

suportarea cheltuielilor ocazionale de procesul civil.

Din punct de vedere normativ, spre exemplu, în România deja există un barometru al îmbunătățirii relațiilor existente între cetățeni și instituțiile care contribuie la înfăptuirea justiției sub aspectul asigurării liberului acces la justiție. În acest sens vom exemplifica prin unele reglementări ce dovedesc acest lucru: Legea nr. 211/2004 reglementează unele măsuri de informare a victimelor infracțiunilor cu privire la drepturile acestora, precum și de consiliere psihologică, asistență juridică gratuită și compensație financiară de către Stat pentru victimele unor infracțiuni, în scopul asigurării protecției victimelor infracțiunilor; OG nr. 27/2002 privind reglementarea activității de soluționare a petițiilor, modificată prin Legea 233/2002, asigură cadrul legal pentru soluționarea petițiilor cetățenilor, indiferent că ei se adresează instanțelor sau parchetelor, ori Birourilor de Relații cu Publicul din cadrul Ministerului Justiției și Consiliului Superior al Magistraturii.

Bineînțeles că doar existența cadrului legal respectiv, așa cum am mai menționat și anterior, nu asigură exercitarea dreptului de a avea liber acces la o justiție echitabilă, cel mai important pas ține de respectarea celor reglementate cu cea mai mare strictețe și responsabilitate. Spre exemplu, deficiențele constatate în sistemul judiciar românesc care împiedică exercitarea liberului acces la justiție sînt: instabilitatea legislativă, contradictorialitatea unor norme juridice

interne, neconcordanța acestora cu unele convenții și tratate internaționale la care România este parte, procedurile judiciare greoaie, lipsa de cunoștințe juridice a majorității populației etc.

Justiția în pricinile civile se înfăptuiește pe principiul egalității tuturor persoanelor, independent de cetățenie, rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială, serviciu, domiciliu, loc de naștere, precum și al egalității tuturor organizațiilor, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, subordonare, sediu și de alte circumstanțe [16, Al. (4) art. 26].

În același sens am menționa și dreptul la un proces echitabil, reglementat de art. 6 al CEDO care exprimă dreptul fiecăruia la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărîrea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședință poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia în interesul moralității, al ordinii publice ori a securității naționale într-o societate democratică, atunci cînd interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță atunci cînd,

în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

În conformitate cu reglementările ulterioare ale Convenției, orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată pînă ce vinovăția sa va fi legal stabilită și, în același timp, orice acuzat are, în special, dreptul:

a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa;

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci cînd interesele justiției o cer;

d) să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzații și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzații;

e) să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.

Paralel cu CEDO, mai avem reglementarea juridică a dreptului la un proces echitabil, în afară de actele normative interne ale statelor, de către Declarația Universală a Drepturilor Omului în art. 19, de către Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice în art. 14 alin. (I), Convenția Americană a Drepturilor Omului și Cărtăeanului în art. 7 alin. (I).

În această manieră, grație principiului egalității de drept, fiecărei persoane i se garantează forma procesuală de apărare a drepturilor sale. Dar semnificația acestui principiu nu se limitează aici. Acesta se exprimă și prin imperativele procesuale ce reglementează proceduri identice pentru toți de stingere a raporturilor juridice de răspundere. Astfel, art. 265 CPC RM reglementează temeiurile încetării procesului civil: „Instanța judecătorească dispune încetarea procesului în cazul în care: a) pricina nu urmează a fi judecată în procedură civilă; b) într-un litigiu între aceleași părți, cu privire la același obiect și pe aceleași temeiuri s-a emis o hotărâre judecătorească rămasă irevocabilă sau o încheiere de încetare a procesului în legătură cu renunțarea reclamantului la acțiune sau cu confirmarea tranzacției dintre părți; c) reclamantul a renunțat la acțiune, renunțul fiind admis de instanță; d) părțile au încheiat o tranzacție, confirmată de instanță; e) într-un litigiu între aceleași părți, cu privire la același obiect și pe aceleași temeiuri s-a emis o hotărâre judecătorească arbitrală care a devenit obligatorie pentru părți, cu excepția cazului când instanța refuză eliberarea titlului executoriu și restituie pricina spre o nouă examinare judecătorească arbitrală care a emis hotărârea, iar soluționarea pricinii în aceeași judecată arbitrală s-a dovedit a fi imposibilă; f) partea în proces persoană fizică decedează și raportul juridic litigios nu admite succesiunea în drepturi; g) partea în proces persoană juridică este lichidată [16, art. 265].

În conotația sa la “Egalitatea de arme”, prof. I. Deleanu menționează că dreptul la un proces echitabil – consacrat *in terminis* de art. 6 par. 1 din Convenția Europeană – este un drept complex, cu o geometrie variabilă, cuprinzând multiple determinări, printre care și “dreptul la egalitatea de arme” sau “principiul egalității de arme” [18, p. 648], consacrat de instanța europeană pe cale pretoriană și numit astfel, metaforic, poate pentru a fi cât mai larg comprehensibil, cât mai cuprinzător și cât mai sugestiv. Dreptul la “egalitatea de arme” a fost consacrat pentru prima dată de către Curtea Europeană prin Hotărârea din 27 iunie 1968, în cauza *Neumeister c. Suediei*, iar prima condamnare pentru nerespectarea acestui drept a fost pronunțată prin Hotărârea din 16 iulie 1971, în cauza *Ringeisen c. Austriei*. (De remarcat că ideea “egalității de arme” este evocată de art. 14 par. 1 din „Pactul internațional relativ la drepturile civile și politice” din 19 decembrie 1966, intrat în vigoare la 23 martie 1976, ratificat la 30 septembrie 2006 de 157 de state. Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la 10 decembrie 1948, reia aceeași idee în art. 7 și în art. 10). De origine anglo-saxonă, “egalitatea de arme” a fost evocată – ca expresie autonomă a unui proces echitabil – încă din 1959 de către fosta Comisie – organ de prima jurisdicție al Convenției Europene – și, apoi, constant reafirmată în hotărârile instanței europene, în diferite circumstanțe. În considerentele unora dintre hotărârile instanței euro-

pene, rectiliniu și cu totul justificat se exprimă exigența “egalității de arme”: “principiul egalității de arme reprezintă un element al noțiunii mai largi de proces echitabil, care include, de asemenea, dreptul fundamental la caracterul contradictoriu al judecării” [12, p. 66]; “principiul egalității de arme – unul dintre elementele noțiunii mai largi de proces echitabil – impune ca fiecărei părți să i se ofere o posibilitate rezonabilă de a-și prezenta cauza în astfel de condiții care să nu o plaseze într-o situație net dezavantajoasă în raport cu adversarul ei (...) El implică, de asemenea, în principiu, dreptul pentru părțile la un proces de a lua cunoștință de toate piesele sau observațiile supuse judecatorului, chiar de un magistrat independent, în scopul de a-i influența decizia, și de a le discuta” (s.n.) [14, p. 66].

Totuși, opinăm că din perspectiva jurisprudenței Curții Europene și a Curții Constituționale, câteva observații trebuie făcute:

- Egalitatea de mijloace procedurale nu trebuie și nu poate fi evaluată secvențial, pentru fiecare etapă sau treaptă a procedurii specifice acelei relații litigioase, ci în ansamblul procedurii, care, tocmai prin evoluția ei în etape sau trepte, poate oferi remedii ori soluții complementare sau complinitorii în raport cu etapele sau treptele anterioare;

- Egalitatea de mijloace procedurale privește, de regulă, procedura contencioasă în fața oricărei instanțe, indiferent de natura litigiului sau de gradul instanței,

dacă, potrivit legii sau ca urmare a inițiativei instanței, una dintre părți dispune în fața respectivei instanțe de unul sau de mai multe mijloace procesuale pentru a-și proteja sau pentru a-și realiza interesele [11].

Legislația de ramură confirmă o atare abordare. Astfel, conform art. 26 CPC RM, procesele civile se desfășoară pe principiul contradictorialității și egalității părților în drepturile procedurale. Contradictorialitatea presupune organizarea procesului astfel încât părțile și ceilalți participanți la proces să aibă posibilitatea de a-și formula, argumenta și dovedi poziția în proces, de a alege modalitățile și mijloacele susținerii ei de sine stătător și independent de instanță, de alte organe și persoane, de a-și expune opinia asupra oricărei probleme de fapt și de drept care are legătură cu pricina dată judecării și de a-și expune punctul de vedere asupra inițiativelor instanței. Instanța care judecă pricina își păstrează imparțialitatea și obiectivitatea, creează condiții pentru exercitarea drepturilor participanților la proces, pentru cercetarea obiectivă a circumstanțelor reale ale pricinii. Egalitatea părților în drepturile procedurale este garantată prin lege și se asigură de către instanță prin crearea posibilităților egale, suficiente și adecvate de folosire a tuturor mijloacelor procedurale pentru susținerea poziției asupra circumstanțelor de fapt și de drept, astfel încât nici una dintre părți să nu fie defavorizată în raport cu cealaltă. Același principiu este stipulat și de art. 24 CPP RM,

care stipulează că părțile participante la judecarea cauzei au drepturi egale, fiind investite de legea procesuală penală cu posibilități egale pentru susținerea pozițiilor lor. Instanța de judecată pune la baza sentinței numai acele probe la cercetarea cărora părțile au avut acces în egală măsură. În același timp, părțile în procesul penal își aleg poziția, modul și mijloacele de susținere a ei de sine stătător, fiind independente de instanță, de alte organe ori persoane. Instanța de judecată acordă ajutor oricărei părți, la solicitarea acesteia, în condițiile prezentului cod, pentru administrarea probelor necesare [17, Al. (3) și (4)].

Recunoașterea dreptului la concurență este recunoașterea dreptului părților oponente de a face uz de mijloace și posibilități egale întru fundamentarea cerințelor fiecăreia. Egalitatea procesuală în drepturi presupune faptul că și acuzarea, și apărarea sînt în drept să întreprindă aceleași acțiuni întru dovedirea poziției sale. Din cele menționate deducem că exigența examinată presupune, în primul rînd manifestarea directă a principiului egalității de drept în cadrul raporturilor răspunderii juridice, iar în al doilea rînd, aceasta exprimă în principal caracterele specifice ale formei procesuale de realizare a răspunderii juridice. Din aceste considerente, exigența dată poate fi atribuită exigenței stabilirii de temeuri și forme unice de naștere și stingere a raporturilor de răspundere juridică. În acest caz, concurența și egalitatea vor reflecta modalitatea

realizării răspunderii pentru comiterea faptei ilicite, în cadrul căreia funcțiile acuzării și apărării sînt detașate de activitatea judecătorească și sînt exercitate de părțile care se folosesc de drepturi egale pentru susținerea propriei poziții, iar instanța are rol de conducere a procesului și, păstrînd obiectivitatea și imparțialitatea, creează condiții pentru cercetarea deplină, obiectivă și multilaterală a circumstanțelor cauzei, precum și pentru soluționarea acesteia. Evidențind importanța deosebită a concurenței și egalității părților în procesul de realizare a răspunderii juridice, considerăm oportună detașarea acestei exigențe în calitate de manifestare independentă a principiului egalității de drept a răspunderii juridice. Una dintre circumstanțele ce condiționează necesitatea unei atare abordări este faptul că tocmai această exigență permite depășirea faptică a inegalității dintre persoana ce a comis fapta ilicită și organul de stat competent să dovedească vinovăția acesteia la comiterea faptei ilicite.

În literatura de specialitate s-a subliniat [21] că principiul egalității armelor nu are menirea de a garanta o egalitate matematică între părți; acest principiu nu impune ca pentru fiecare martor propus de procuror și admis de către instanță să se admită unul și avocatului apărării. De aceea, s-a afirmat că dreptul înscris în art. 6 parag. 3 lit. d) din Convenție nu este un drept absolut, el neputînd să confere acuzatului dreptul de a convoca orice martor, judecătorul național avînd o marjă largă de apreciere

în ceea ce privește oportunitatea citării unui martor al apărării, cu condiția ca martorii acuzării să fie convocați cu respectarea aceluiași condiții [10, p. 881]. Cu alte cuvinte, instanțele naționale au libertatea de a decide asupra admisibilității probelor atât timp cât prin exercitarea acestui drept de apreciere nu se încalcă principiul egalității armelor și dreptul la un proces echitabil al acuzatului.

Recenzent:
Dumitru BALTAG,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Referințe bibliografice

1. Aramă Elena. *Repere metodologice pentru studierea și aplicarea dreptului*. Chișinău, 2009, 210 p.
2. *Le Conseil Constitutionnel*, tome II. Paris, 1999, p. 126-132.
3. *Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, încheiată la Roma la 4 noiembrie 1950 în cadrul Consiliului Europei,
4. R. Chiriță. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu și explicații*, ed. a II-a, București: Ed. C.H. Beck, 2008, p. 373.
5. Com.E.D.O., Rap. 9120/80, 11 octombrie 1984 (*Unterperinger v. Austria*), opinia separată a lui S. Trechsel despre raportul Comisiei, apud K. Bárd, *Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában: A tisztességes eljárás büntetőügyekben-Emberijog-dogmatikai értekezés*. Budapest: Ed. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 2007, p. 210.
6. CEDO, *Delcourt v. Belgia*, 2689/65 (17 ianuarie 1970), apud S. J. Summers, *op. cit.*, p. 112.
7. Com.E.D.O., Rap. 343/57, 15 martie 1961 (*Nielsen v. Danemarca*); Com.E.D.O., Rap. 524/59, 617/59, 23 noiembrie 1962 (*Ofner și Hopfinger v. Austria*); Com.E.D.O., Rap. 596/59, 789/60, 28 martie 1963 (*Pataki și Dunshirn v. Austria*); Com.E.D.O., Rap. 8403/78 14 decembrie 1981 (*Jespers v. Belgia*). În: *Digest of Strasbourg Case-law relating to the European Convention on Human Rights*, vol. 2. (art. 6), Ed. Carl Heymanns Verlag KG, Köln, Bonn, München, 1984, p. 272-273.
8. CEDO, *Bönisch v. Austria*, 8658/79 (6 mai 1985), A92. În: V. Berger. *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, ed. a VI-a. București: Ed. Institutului Român pentru Drepturile Omului, 2008, p. 367.
9. Com.E.D.O., Rap. 343/57, 15 martie 1961 (*Nielsen v. Danemarca*).
10. CEDO, *Engel și alții v. Olanda*, 5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72 (8 iunie 1976), A22. În: *Digest of Strasbourg Case-law relating to the European Convention on Human Rights*, *op. cit.*, p. 881.
11. Ion Deleanu, <http://www.libraria.com.ro/Revista-Pandectele-Romane-numarul-6-2011/Carte--336637248.html>;
12. Hotărârea din 24 noiembrie 1997, în cauza *Werner c. Austriei*, par. 63; Hotărârea din 28 august 1991, în cauza *Brandstetter c. Austriei*, par. 66.
13. Hotărârea din 12 martie 2003, în cauza *Ocalan c. Austriei*, par. 166.
14. Hotărârea din 4 octombrie 2007, în cauza *Forum Maritim S.A. c. României*, par. 132; Hotărârea din 20 aprilie 2010, în cauza *Balasa c. României*, par. 66.
15. F. G. Jacobs, R. C. White. *The European Convention on Human Rights*, 2d ed., Oxford: Ed. Clarendon Press, 1996, p. 158.
16. Legea R. Moldova, Codul de Procedură Civilă, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=286229>;
17. Legea R. Moldova, Codul de Procedură Penală, <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=326970>;
18. L. Milano. *Le droit a un tribu-*

nal au sens de la Convention europeenne des droits de l' Homme. Dalloz, 2006, nr. 648 și urm.

19. V. Pătulea. *Sinteză teoretică și de practică judiciară a C.E.D.O. în legătură cu art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului*. În: *Revista Dreptul*, nr. 10/2007, p. 243,